

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

هرفضای ورودی از یک یا چند جزء تشکیل می شده است که هر کدام از آنها دارای خصوصیات کارکردی و کالبدی کما بیش معینی بوده است .

جلو خان (صحن جلو خان)

جلو خان فضایی وسیع وبزرگ است که درجلوی پیش طاق بعضی ازبناهای بزرگ ومهم ، طراحی و ساخته می شده است . یکی از اهداف احداث جلوخان ، اهمیت بخشیدن به فضای ورودی بنا و تمایز بهتر آن از فضای معبر یا میدان بوده است . دربرخی موارد مانند مسجد امام (سلطانی) در تهران ، تعدادی دکان درفضای جلوخان ساخته می شد . تجمع کوتاه مدت برخی از مردم و انجام بعضی از انواع تماسها و تبادلات اجتماعی وگاه اقتصادی در این فضا موجب می گردید که جلو خان نقش یک فضای شهری را نیز ایفاء نماید .

بدنه های جلوخانها را معمولاً طراحی می کردند و به شکلی زیبا می آراستند . آن جبهه از بدنه جلوخان که فضای ورودی بنا در آن قرار داشت از بهترین طراحی و تزئین برخوردار می شد .

دربرخی موارد ، استقرار جلوخان در کنار یک میدان ممکن بود موجب شود که حدّ و قلمرو جلوخان از فضای میدان تأثیر پذیرد که دراین صورت با طراحی و احداث یک

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

عنصر معماری از جمله یک دست انداز ، یا سکوّ ، قلمرو جلوه‌خان را از فضای میدان متمایز می‌کردند . نمونه ای از این اقدام در مسجد امام در اصفهان قابل ملاحظه است.

پیش طاق

پیش طاق فضایی سرپوشیده و نیمه باز مانند ایوان است که در جلوی در گاه ورودی طراحی و ساخته می شده و فضای دسترسی را از فضای معبر متمایز می کرد . توقف و انتظار برای ورود به بنا در همین فضا صورت می گرفته است . در بسیاری از موارد در کنار هر یک از دو بدنه پیش طاق یک سکّومی ساختند که در هنگام انتظار یا ملاقات و گفتگو یا گذراندن بخشی از اوقات فراغت از آن استفاده می کردند . عموماً ارتفاع پیش طاق از ارتفاع سایر سطوح و حجمهای مجاور آن بیشتر گرفته می شد تا ضمن آن که نمایانگر اهمیت بنا بود ، نشانه ای از موقعیت آن نیز به شمار آید . در مواردی در مرتفع ساختن پیش طاق چنان اغراق می شد که ارتفاع آن به چند برابر سطوح مجاورش می رسید . مانند پیش طاق ورودی مسجد جامع یزد . در بسیاری از بناها پیش طاق ورودی را با کاشی مزین می کردند و غالباً کتیبه بنا را که شامل مطالبی درباره تاریخ احداث و بانی و آیاتی از قرآن کریم بود ، در قسمتی از آن قرار می دهند .

درگاه

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

فضای کوچکی که در ورودی در آن قرار می گیرد ، درگاه خوانده شده است . از لحاظ ساختمانی ، درگاه فضایی است که در دو سوی آن دو جرز یا دیوار قرار گرفته است که چهارچوب در ورودی در آن نصب شده است . طاق درگاه که آن را نعل درگاه می گویند ، قوسی شکل یا افقی است . طاقهای قوسی شکل معمولاً با آجر و طاقهای افقی غالباً با کمک تیر چوبی ساخته می شده اند . عمق درگاه در بسیاری از بناها در حدود نیم متر است ، اما اندازه آن تا حدود ۱/۵ متر نیز می رسیده است .

هشتی

هشتی یا کریاس فضایی است که در بسیاری از انواع فضا های ورودی طراحی و ساخته می شده است . این فضا غالباً بلافاصله پس از درگاه قرار می گرفته است و یکی از کارکردهای آن تقسیم مسیر ورودی به دو یا چند جهت بوده است . در برخی از بناهای عمومی یا خانه ها دویا چند راه از داخل هشتی منشعب می شده که هر یک از آنها به فضای خاص و از جمله به فضای باز داخلی بنا منتهی می شده است .

در بناهایی که از هشتی آنها تنها یک راه منشعب می شده ، فضای هشتی کارکرد یک فضای تقسیم کننده را نداشته ، بلکه به عنوان فضایی برای انتظار و باشکوه نمودن مسیر ورودی مورد استفاده قرار می گرفته است . از فضای هشتی برای تغییر جهت مسیر حرکت نیز استفاده می کرده اند .

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

هشت‌ها دارای نقشه‌هایی با شکل هشت ضلعی، نیم هشت، مستطیل یا شکل‌های دیگر مشابه موارد فوق هستند. هستی بیشتر خانه‌ها دارای ارتفاعی کم و متناسب با فضای ورودی است اما هشتی بناهای بزرگ و عظیم، مرتفع و مزین به کاشی، کاربندی یا سایر تزئینات هستند.

دالان

دالان ساده‌ترین جزء - فضای ورودی است که تأمین ارتباط و دسترسی بین دو مکان، مهمترین کارکرد اصلی آن به شمار می‌آید.

دالان از لحاظ کالبدی فضایی باریک و کم عرض است. البته عرض دالانها متناسب با کارکرد هر بنا و عده استفاده کنندگان از آنها تعیین می‌شده است. عرض دالانهای مساجد و مدارس بزرگ به طور متوسط بین ۲ تا ۳/۵ متر و عرض دالان خانه‌های کوچک به طور متوسط در حدود یک متر است.

طول دالانها بسیار متغیر است و به طور متوسط بین ۲ تا ۱۰ متر و در مواردی بیشتر می‌باشد. در گذشته از واژه دهلیز نیز استفاده می‌کردند. دالان به عنوان یک

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

فضای معماری به گونه ای است که از لحاظ فیزیکی و اداری آن را می توان فضایی عبوری و حرکتی دانست.

ایوان

از دوره ایلخانان آثاری مانند مسجد ورامین برجای مانده است که ایوان در آنها به عنوان یکی از اجزای فضای ورودی مورد استفاده قرار گرفته است. در این نوع بناها، دالانی که در متداد محور درگاه و پیش طاق ورودی قرار دارد به وسط ایوان مجاور حیاط متصل شده است و به این ترتیب دارای کارکرد یک فضای ارتباطی شده است. در پی روند تکامل طراحی فضاهای ورودی مساجد، راه حلی ابداع شد که بر اساس آن ارتباط هشتی به حیاط توسط دالانهایی که در کنار ایوان قرار داشتند، صورت می گرفت. در این حالت ایوان به عنوان یک فضای اصلی کارکرد داشت.

ساباط

غالباً بخشی از فضای معبر را که سرپوشیده و مسقف می شد، ساباط می نامیدند. در بالای بعضی از ساباط های واقع در معابر درون محله های مسکونی، فضایی نیز می ساختند که از آن برای اقامت کوتاه مدت یا بلند مدت استفاده می کردند. معمولاً ساباط در جلوی ورودی بناهایی ساخته می شد که فاقد یک جلوخان بزرگ بودند.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

رواق

رواق از لحاظ کالبدی ، فضایی سرپوشیده، نیمه باز و ممتد، و از جنبه کارکردی، فضایی ارتباطی - با ماهیتی متفاوت از فضای ورودی - است که غالباً در پیرامون حیاط (در یک ، دو، سه یا چهار جبهه از یک حیاط) یا در پیرامون یک فضای ساخته شده برونگرا احداث می شده است.

برخی از عناصر

فضاهای ورودی طراحی شده بسیاری از بناهای بزرگ و متوسط علاوه بر فضاهای نامبرده، دارای عناصر بسیار متعددی هستند که در این بخش به صورت اجمالی به بعضی از آنها اشاره می شود.

در

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

در ورودی یکی از عناصر مهم فضای ورودی به شمار می آید که کارکرد اصلی آن کنترل ارتباط میان فضای درونی بنا و فضای بیرونی از آن است. ابعاد و تناسبات در ورودی هر بنا با نوع و کارکرد آن بنا متناسب است.

اهمیت در ورودی بعضی از فضاها یا مذهبی یا عمومی چنان زیاد بود که سطح روی آنها را با گره سازی، مثبت کاری، تذهیب، نقاشی، میناکاری یا کتیبه نگاری مزین می کردند.

کوبه و حلقه

کوبه هایی بر روی درها نصب می کردند که در ساده ترین شکل، کارکرد آن اطلاع رسانی بود. روی در ورودی خانه ها دو درکوب فلزی نصب می کردند. هر کوبه روی یک لته در قرار می گرفت یکی از آنها را که چکش می نامیدند، صدای بم تولید می کرد و دیگری را که معمولاً حلقه می نامیدند صدای زیر ایجاد می کرد. چکش در مواردی مورد استفاده قرار می گرفت که مراجعه کننده مرد بود و در هنگامی که مراجعه کنند زن بود از حلقه استفاده می کرد. به این ترتیب ساکنان خانه از جنسیت مراجعه کننده مطلع می شدند و خود را آماده می کردند.

آستانه

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

بخشی از چهارچوب در که در پایین چهار چوب قرار دارد، آستانه نامیده می شود. آستانه برخی از درها را اندکی بلند می ساختند تا تمایز بین دو فضا به بهترین شکل صورت پذیرد و افراد در هنگام انتقال از فضایی به فضای دیگر با تأنی رفتار نمایند.

سکو

سکو عنصری است که عموماً به صورت زوج در دو سوی پیش طاق بسیاری از نمونه های متعلق به هریک از انواع بناهای سنتی ساخته می شده است. از این عنصر برای نشستن در جلوی یک بنا در هنگام انتظار برای شخصی یا برای رفع خستگی استفاده می کردند. همچنین بسیاری از افراد برای گذران بخشی از اوقات فراغت خود بر روی این سکوها می نشستند و به گفتگو مشغول می شدند.

سردر

بخشی از سط فضای ورودی که در بالای در ورودی قرار داشت، سر در نامیده می شود. این سطح را در انواع فضاهای ورودی به خصوص فضاهای ورودی بناهای نسبتاً بزرگ تزیین می کردند. کمابیش می توان گفت که معمولاً سطح سر در هر فضای ورودی مزین ترین سطح از نمای خارجی هر بنا بوده است. در تزیین این سطح از انواع آجرکاری، کاشیکاری، مقرنس و گچبری استفاده می کرده اند.

منار

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

در قرنهای نخستین هجری معمولاً منار (مناره) به صورت منفرد در گوشه ای از ساختمان مسجد و در مواردی در نزدیکی فضای ورودی ساخته می شد، اما به تدریج و احتمالاً از اواخر دوره سلجوقیان و به خصوص از دوره ایلخانان به بعد ترکیبی متشکل از دو منار در دو سوی ایوان واقع در جبهه قبله و در مواردی، ایوان واقع در جبهه رو به روی قبله مورد استفاده قرار گرفت.

ساعت

در بالای پیش طاق معدودی از بناهای بزرگ از جمله مسجدها و مدرسه های یک ساعت بزرگ قرار می دادند. در بالای پیش طاق ورودی مسجد جامع کرمان، مسجد مشیر السلطنه و مسجد مدرسه شهید مطهری (سپهسالار) در تهران ساعت وجود دارد. استفاده از ساعت گویا از دوره صفویه شروع و در دوره قاجاریه و اوایل دوره پهلوی رواج یافت.

روزن

در بالای در ورودی معدودی از خانه ها یک روزن به صورت مشبک و گاهی اوقات بدون یک شبکه محافظ تعبیه می کردند. عوامل متعددی موجب در نظر گرفتن این روزن می شد. در بعضی از بناهایی که دارای بافت مرکزی و درونگرا بودند و از سقف هشتی یا از نقطه ای دیگر نور کافی برای هشتی تأمین نمی شد، در بالای در

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

ورودی روزنی قرار می‌دادند. در این موارد معمولاً در هنگام شب نیز فانوس یا چراغی در داخل هشتی و در پشت روزن قرار می‌دادند که هم داخل هشتی و هم بخشی از فضای پیش طاق ورودی را روشن می‌کرد.

سنگاب

در هشتی بسیاری از بناهای عمومی مانند مسجدها و مدرسه‌ها یک ظرف بزرگ سنگی قرار می‌دادند که در آن، آب خنک می‌ریختند تا مراجعه‌کنندگان بتوانند رفع تشنگی کنند. در برخی از اسناد به سنگاب با عنوان جام اشاره شده است. بعضی از این سنگابها دارای حجاری‌های بسیار ظریف و زیبا هستند به نحوی که یک اثر هنری قابل توجه به شمار می‌آیند. معمولاً بر روی بسیاری از آنها متنی نوشته می‌شد که به نام واقف و واقعه کربلا اشاره می‌گردید.

حوض

در هشتی معدودی از بناها از جمله تعداد اندکی از خانه‌های بزرگ یک حوض کوچک وجود داشت. معمولاً در این حالت سکوهایی نیز پیرامون هشتی می‌ساختند که برای افرادی که در هشتی به انتظار می‌نشستند یا کسانی که در آنجا به گفتگو می‌پرداختند، فضای مطبوعی پدید آید.

زنجیر

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

برخی از مسجدهای نخستین از جمله مسجد مدینه در آغاز در ورودی نداشتند. گفته اند که یکی از خلفایاموی موسوم به عمر بن عبدالعزیز، برای جلوگیری از ورود چهارپایان به داخل مسجد مدینه، زنجیرهایی در جلوی آنها آویخت. آویختن زنجیر برای جلوگیری از ورود چهارپایان به داخل بناهای عمومی و مذهبی حتی بعد از زمانی که برای ورودیها، در، ساختند کمابیش ادامه یافت، زیرا در ورودی بسیاری از بناهای مذهبی و عمومی در هنگام روز باز بود.

زنجیر مانند برخی دیگر از عناصر معماری، علاوه بر کارکرد اصلی و نخستین؛ از کارکرد و مفهوم دیگری نیز برخوردار شد. چنان که برخی گفته اند برای ایجاد تواضع در هنگام ورود به یک بنا نیز به کار می رفته است؛ زیرا وارد شوندگان باید سرخود را پایین می آوردند (البته می توانستند زنجیر را نیز بالا ببرند و وارد شوند) و این موضوع برای ورود به یک بنای مقدس، احساس تواضع را در فرد ایجاد می کرده است.

اصول ترکیب کالبدی

انواع اجزاء و عناصر فضاهای ورودی غالباً بر اساس اصول معنی با یکدیگر ترکیب شده اند تا یک فضا یا بخشی از یک فضا را شکل دهند. این اصول متعدد هستند و

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

اشاره به همه آنها از ظرفین این مجموعه خارج است. در اینجا تنها چند اصل مهم مورد اشاره قرار می گیرد.

اصل سلسله مراتب

اصل سلسله مراتب یعنی ساماندهی و ترکیب فضاها و عناصر بر اساس برخی از خصوصیات کالبدی یا کارکردی آنها که موجب پدید آمدن سلسله مراتبی در نحوه قرارگیری یا استفاده یا مشاهده عناصر شود.

ترتیب قرار گیری اجزای ورودی (در کاملترین انواع فضاها و ورودی) به این ترتیب است : جلوخان، پیش طاق، درگاه، هشتی، دالان، ایوان و در معدودی از بناها، سباط.

اصل محور

عبور از بیرون به درون بعضی از بناهایی که فاصله بین فضای بیرونی تا فضای درونی در آنها زیاد است، نیاز به توجه و استفاده از اصل محور در طراحی و ترکیب فضای ورودی یا ضروری می ساخته است. این محورها عبارتند از : ۱- محور قبله

۲- یک محور فرضی مستقیم ۳- محور تقارن بنا ۴- محوری غیر مستقیم

اصل تقارن

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

در بسیاری از انواع بناهایی که طرح آنها با توجه به اصول اساسی ترکیب از جمله اصل تقارن طراحی می شد، در ساماندهی فضای ورودی نیز از این اصل استفاده می کرده اند.

یک نکته جالب در این زمینه این است که در معدودی از بناها توجه اغراق آمیز به اصل تقارن چنان بوده است که حتی نوشته های کتیبه ای را که در یک سمت سردر قرار می دادند، در سمت دیگر سردر به صورت وارونه و معکوس به کار می بردند و به این ترتیب اصل تقارن در همه جزئیات سطح نما رعایت می شد.

شکل مسیر دسترسی به بنا

مسیر دسترسی از فضای بیرونی به فضاهای درونی دارای شکلهای متعددی بوده است. در مواردی شکل این مسیر بدون طراحی و برنامه ریزی پیشین و تحت تأثیر بافت شهر شکل گرفته و در موارد دیگر طراح شکل مسیر دسترسی به بنا را نیز طراحی و معین می کرده است.

از رو به رو

در مواردی که یک بنای مهم معماری یا معمای - شهری مانند مسجد جامع و دارالحکومه احداث می شد، در جلوی ورودی اصلی یک جلوخان می ساختند و

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

ورودی بنا را در جبهه ای از آن قرار می دادند که مراجعه کنندگان از رو به رو به بنا نزدیک شوند و به این ترتیب فضای ورودی در جلوی دید مراجعه کنندگان قرار گیرد.

از کنار

دسترسی به بناهایی که در کنار یک معبر قرار داشته اند غالباً از کار بنا صورت می گرفته است.

در امتدادی مایل نسبت به بنا

موقعیت ورودی تعداد اندکی از بناها به ویژه در بافت‌های پیوسته و متراکم به گونه ای بوده که دسترسی به بنا در امتداد راستایی صورت می گرفته است که با جبهه ورودی زاویه ای حاد داشته است یا به عبارت دیگر مراجعه کنندگان به صورت مایل به بنا نزدیک می شده اند. این مورد بیشتر درباره برخی از خانه ها یا بناهای نسبتاً کوچک و کم اهمیت مشاهده شده و کمتر اتفاق می افتاده است که مسیر دسترسی به یک بنای مهم بزرگ به این شکل باشد.

شکل مسیر دسترسی به فضاهای درونی

شکل مسیر دسترسی به فضاهای درونی با توجه به عوامل متعددی از جمله کارکرد هر بنا، الگوهای اجتماعی و فرهنگی ورود به هر فضا و عوامل اقلیمی طراحی می

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

شده است. شکل این مسیر را در حالت کلی می توان به سه نوع : ۱- مستقیم ۲- غیر مستقیم و ۳- مارپیچ طبقه بندی کرد.

مستقیم

در بناهایی که ورود سریع و آسان مراجعه کنندگان به درون بنا مورد نظر بوده است شکل مسیر دسترسی به فضاهای درونی را حتی الامکان مستقیم و طراحی می کردند. کاروانسراها به خصوص کاروانسراهای بیابانی از این گونه بناها هستند. علاوه بر این ورودی بسیاری دیگر از بناهای عمومی یا نیمه عمومی مانند مسجدها و مدرسهد های کوچک و متوسط و گاه بزرگ نیز به شکل مستقیم طراحی می شود.

غیر مستقیم

در طراحی فضای ورودی برخی از بناهای مذهبی بزرگ و طراحی شده مانند مسجدها، مدرسه ها و مزارها و همچنین برخی از باغها و کاخها، برای این که شخص به سرعت ، یک دفعه وارد بنا نشود، بلکه ورود او به تدریج و به صورتی احترام آمیز باشد، مسیر دسترسی را غیرمستقیم طراحی می کردند.

مارپیچ

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

در محدودی از انواع بناها نه تنها سهولت و سرعت دسترسی به فضای داخلی مورد نظر نبوده است بلکه به صورت آگاهانه ای قصد داشتند که مسیر و نحوه دسترسی به فضای داخلی را تحت کنترل و نظارت در آورند و مانع از ورود سریع و ناگهانی شوند.

مقیاس نما

دارای مقیاس انسانی

بسیاری از بناهای معماری مانند خانه ها، حمامها و برخی از مسجدها و مدرسه های کوچک دارای فضایی ورودی با مقیاسی انسانی هستند. ارتفاع فضای ورودی این بناها به طور متوسط بین ۵ تا ۶ متر و ارتفاع در ورودی آنها به طور متوسط بین ۲ تا ۳ متر است. بیشتر این نوع ورودیها معمولاً فاقد جلو خان (به معنی فضایی وسیع در جلوی پیش طاق) هستند و تنها یک پیش طاق دارند که ابعاد فضای آن با توقف یا تجمع چند نفر متناسب می باشد. طبعاً ابهاد و تناسبات سایر عناصر و «جزء - فضا»های این ورودیها نیز با کارکرد آنها متناسب است. به عنوان مثال عرض دالان این ورودیها (در بناهای غیرعمومی) به طور متوسط بین ۱ تا ۱/۲۰ متر و ارتفاع آن بین ۱/۸ تا ۳ متر می باشد.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

دارای مقیاس فوق انسانی

فضای ورودی بناهای عمومی و مهم را بزرگ و عظیم می ساختند به نحوی که دارای مقیاسی فوق انسانی می شد. ارتفاع فضای ورودی این بناها به طور متوسط بین ۱۰ تا ۱۵ متر است.

معمولاً در ورودی این فضاها نیز بزرگ است و گاهی اوقات تا ۵ متر ارتفاع دارند.

شکل ترکیب نما

شکل کلی نما فضای ورودی هریک از انواع بناها تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله نوع و کارکرد و اهمیت بنا، موقعیت بنا در شهر و همچنین خصوصیات معماری شهر با منطقه ای که بنا در آن قرار گرفته و دوره ای از تاریخ که بنا در آن پدید آمده، قرار داشته است.

کشیده (پهن)

شکل نمای ورودی بسیاری از بناها کشیده یا پهن است و به این ترتیب سطح وسیعی از نمای خارجی بنا به فضای ورودی اختصاص یافته است. معمولاً در بسیاری از این گونه نماها، در هر طرف پیش طاق ورودی یک یا چند دهانه یا طاق نمای نسبتاً عریض نیز وجود دارد. در بعضی از این نماها سکوهایی نه تنها در دو سوی در

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

ورودی بلکه در غرفه ها یا طاق نماهای واقع در دو سوی پیش طاق نیز ساخته شده است . معمولاً در بسیاری از موارد که معبر یا عرصه واقع در جلوی فضای ورودی وسیع و عریض بود، از این تناسبات استفاده می کردند. نسبت بین ارتفاع و عرض این گونه نماها به طور متوسط تقریباً $\frac{1}{5}$ تا $\frac{2}{5}$ است.

بلند (مرتفع)

کاربرد شکل‌های بلند و مرتفع برای نمای کلی فضای ورودی در دوره ایلخانان بسیار رایج شد. فضای ورودی بسیاری از بناهای متعلق به آن دوره که تاکنون باقی مانده اند از چنین تناسبی برخوردار هستند.

نسبت بین ارتفاع به عرض نماهای بلند تا $\frac{2}{5}$ به ۱، و حتی گاه بیشتر از آن می باشد.

متوسط

شکل نمای بسیاری از فضاهای ورودی نه بسیار بلند و نه کشیده و عریض بلکه دارای تناسباتی نزدیک به مربع هستند . نمای پیش طاق یا دهانه ورودی بعضی از این ورودیها بلند و کشیده است اما وجود طاقنماها یا غرفه های واقع در دو سوی پیش طاق موجب شده است که نمای سطح ورودی در مجموع از شکلی شبیه به مربع برخوردار شود یعنی تناسباتی که نسبت ارتفاع به عرض به طور متوسط ۱ به ۱ باشد.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

آجرکاری

آجر یکی از مهمترین مصالح در ایران است که از گذشته های دور تاکنون برای نماها مورد استفاده قرار می گیرد. مقاومت آجر در برابر باران و سایر عوامل اقلیمی موجب شده است که نمای ورودی بیشتر بناهای خشتی را با آن بپوشانند. نقش پذیری آجر و امکان ایجاد طرحهای گوناگون و سهولت اجرای کار سبب گردیده است که بسیاری از فضاهای ورودی را با آن تزئین کنند.

در قرنهای نخستین پس از اسلام تا اواسط دوره سلجوقیان، آجر مهمترین ماده در تزئین فضاهای ورودی بود.

کاشیکاری

از اواخر دوره سلجوقیان و به خصوص از دوره ایلخانان از کاشی نیز در ترکیب با آجر یعنی به صورت معلق برای تزئین سطح نما استفاده می کرده اند. به تدریج از اواخر دوره ایلخانان و به خصوص از دوره تیموریان به بعد برای تزئین سطح نمای ورودی از کاشی بیشتر استفاده کرده اند تا جایی که در برخی از بناها تمام سطح نمای ورودی را با کاشی پوشانده اند.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

در قرنهای نخستین بیشتر رنگهای فیروزه ای و لاجوردی را برای کاشیها به کار می بردند. در دوره قاجار از رنگهای تند و زنده صورتی، زرد، قرمز و آبی نیز استفاده کردند.

گچبری

نامقاوم بودن گچ در برابر آب و تأثیرپذیری آن از عوامل جوی موجب گردید که از آن کمتر برای پوشاندن سطح خارجی نمای فضای ورودی که در معرض باد و باران بود، استفاده کنند. در بعضی از فضاهای ورودی که پیش طاق یا غرفه هایی وجود داشت، برخی از قسمتهای واقع در سطح داخلی آنها به خصوص سطح زیرین سقف آنها را که از نفوذ مستقیم باران در امان بود با گچ تزیین می کردند. برای این منظور از طرحها، روشها و شیوه های گوناگون استفاده می شد.

جکاری

برای پوشاندن سطح ازاره و سکوی بسیاری از فضاهای ورودی از سنگ استفاده می کردند زیرا مقاومت، استحکام و دوام آن به خصوص برای این بخش از سطح نما که نسبت به سطوح دیگر بیشتر آسیب پذیر است بسیار مناسب بود. در بناهای معمولی و کوچک از سنگهای معمولی اما در بناهای بزرگ و مهم از سنگ مرمر و سایر سنگهای زیبا و تزیینی استفاده می کردند.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

در برخی از مناطقی که انواع سنگهای ساختمانی در دسترس و احداث بناهای سنگی رایج بود همه نمای خارجی فضای ورودی را نیز با سنگ می پوشاندند و برای تزئین آن از انواع روشهای معمول استفاده می کردند.

رنگ

هریک از شیوه های تزئین، رنگ و بافت خاصی به سطوح فضاهای ورودی می دهد. آجر بافتی ریز و رنگی ملایم پدید می آورد. سایه روشن ناشی از بعضی بافتهای آجری که دارای نقشهای برجسته و فرو رفته هستند، ضمن ایجاد تنوع در بافت هر سطح، در کیفیت ادراک رنگ آن سطح نیز بی تأثیر نیست.

کاربرد سایر مصالح در کنار آجر موجب پدید آمدن تضاد و تنوع در ترکیب بافت و رنگ سطح ورودی شده است. یکی از ترکیبهای معمول در معماری سنتی ایران، کاربرد کاشی در کنار آجر است.

سطوح بسیاری از ورودیهایی که از اواخر دوره تیموریان و به خصوص از دوره صفویه به بعد ساخته شدند، کاملاً با کاشی پوشانده می شدند و سطوح و حجمی رنگی پدید می آمده است که در بافتهای آجری و خشتی از جلوه ای خاص برخوردار می شد. مقرنسهای کاشیکاری شده یکی از زیباترین سطوح و بافتهای فضاهای ورودی را پدید آورده اند.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

طرح

طرح فضاهای ورودی بناهای سنتی را به سه نوع می توان طبقه بندی کرد: نخست، طرحهای سنتی، دوم، طرحهای نیمه سنتی و سوم، طرحهای جدید. در طرحهای سنتی، غالباً یک طاق جناغی شکل و در برخی موارد نادر، طاقی بیضی شکل در داخل یک سطح به صورت مستطیل قرار دارد. دو جرز با عرضی در حدود نیم متر (در بناهای کوچک) یا در حدود یک یا یک و نیم متر (در بناهای بزرگ) در دو سوی این سطح وجود دارد که معمولاً در بناهای بزرگ، داخل هریک از این جرزها را با طاقنماهای کوچک و بزرگ آجری یا کاشیکاری شده مزین می کردند.

در بالای این سطح یا به عبارت دیگر در بالای طاق قوسی شکل ورودی (سطح سر در) غالباً کتیبه ای مستطیل شکل و در مواردی کتیبه هایی به شکلهای دیگر وجود دارد.

معمولاً در دو سوی پیش طاق ورودی یا در دو سوی در، دو سکو وجود دارد که در بناهای بزرگ و مهم از سنگ و در بناهای کوچک و معمولی از آجر است. غالباً در ورودی مستطیل شکل و در، دو لنگه و جنس آن از چوب است که گلمیخ هایی فلزی دارد.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

از دوره قاجار به سبب تماس و ارتباط با روسیه و برخی از کشورهای اروپایی، طرح فضای ورودی بعضی از کاخها، خانه و برخی از بناهای حکومتی به تقلید از طرحهای روسی و غربی تغییر کرد. این دگرگونی در بناهای مذهبی با حداقل تأثیر پذیری و در بناهای سلطنتی و کاخها با حداکثر تأثیرپذیری مشاهده می شود.

برخی از این ورودیها را از لحاظ طراحی می توان «نیمه سنتی» نامید، زیرا در کنار بعضی از عناصر و طرحهای سنتی، عناصر و طرحهای جدید نیز به کار رفته، برای مثال از سکو استفاده شده است، اما نه به عنوان یک عنصر کاربردی بلکه به عنوان عنصری تزئینی با ابعاد و تناسباتی که برای نشستن نمی توان از آن استفاده کرد. یا کاربرد قوسهای نیم دایره ای شکل برای پوشاندن دهانه، در حالی که در گذشته بندرت اتفاق می افتاد که از چنین قوسهایی استفاده کنند.

نقش

در بناهای تاریخی از انواع نقشهای سنتی که توسط آجرهای معمولی یا آجرها و سفالهای پیش بر یا مهری پدید می آمد، استفاده می کردند و انواع نقوش هندسی و اسلیمی نیز در سطوح آجری، کاشی یا ترکیبی از آجر و کاشی به کار می رفت.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

غالباً از کاربرد نقوش انسانی و حیوانی به سبب احکام مذهبی پرهیز می کردند. البته در بسیاری از موارد، سر در حمامها را با نقشههایی از رستم و افراسیاب و سایر صحنه های شاهنامه تزیین می کردند. از خطاطی نیز برای تزیین نما استفاده می کردند، خط بنایی یکی از انواع خطوطی بود که برای تزیین بنا مورد استفاده قرار می گرفت و گاه چنان انتزاعی می شد که آن را می توان همانند نوعی نقش تزیینی مورد بررسی و ارزیابی قرار داد. در مواردی در یک فضای ورودی از چند نوع خط با اندازه های مختلف استفاده کرده اند. وجود انواع نقوش هندسی، اسلیمی و خطاطی با مصالح گوناگون (آجر، کاشی، گچ، سنگ) و بافتهای گوناگون (ریز، درشت، متوسط) و رنگهای متفاوت و بافتی متنوع ناشی از سایه روشن پدید آمده در اثر اختلاف سطوح نقشها، موجب پدید آمدن سطوحی مزین و زیبا می شد که علاوه بر زیبایی، از نوعی معنویت نیز برخوردار می شد که به بنا هویتی فراتر از یک کالبد مادی می بخشید.

نحوه ترکیب فضای ورودی با فضاها و عناصر مجاور

در بیشتر بناهایی که دارای نمای طراحی شده خارجی هستند، طراحی نمای فضای ورودی در ترکیب و در ارتباط با نمای مجاور آن شکل گرفته است. این ارتباط و پیوند هم توسط مصالح و هم توسط عناصری از نما و به خصوص از جنبه اصول

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

ترکیب و خطوط اصلی هندسی حاکم بر نما (خطوط آشکار یا پنهان) ایجاد می شود.
(مثل مدرسه خانه در شیراز)

در بعضی از بناها با کاربردی برخی عناصر با تداوم برخی از تزیینات و استفاده از برخی اصول هندسی نمای فضای ورودی را با نمای آن جبهه از بنا هماهنگ و ترکیب می کرده اند.

بدون ترکیب

یکی از خصوصیات معماری سنتی ایران در بافتهای پیوسته و درون گرا، بی توجهی به نماهای خارجی بیشتر بناها به خصوص بناهایی است که در درون بافتی متراکم قرار گرفته اند. در بیشتر بناهای سنتی واقع در این بافتها نمای دیوارهای خارجی بسیار ساده و فاقد طراحی است، در حالی که نماهای داخلی (نمای سطوح پیرامون حیاط) غالباً طراحی شده و مزین است.

ارتفاع فضای ورودی نسبت به سطوح مجاور آن

در بعضی از بناهای متوسط و کوچک ارتفاع فضای ورودی با ارتفاع سطوح مجاور آن کاملاً یا تقریباً هم سطح است. فضای ورودی بعضی از این گونه بناها دارای طرحی ساده است که از لحاظ بصری به شکل نمایان و بارز خود را نشان نمی دهند، در حالی که بسیاری دیگر از این گونه ورودیها طراحی شده هستند و از سطوح

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

مجاورشان کاملاً متماز شده اند، به نحوی که هم سطح بودن ارتفاع آنها با ارتفاع بدنه های مجاورشان از اهمیت آنها کاسته است.

بلندتر از سطوح مجاور

فضای ورودی بسیاری از بناهای متوسط و بزرگ به خصوص بناهایی با طراحی معمارانه را از سطوح و حجمهای مجاور آن مرتفع تر می ساختند تا به این ترتیب بر اهمیت آن تأکید شود.

این اختلاف ارتفاع بین نیم متر تا پنج متر و گاهی اوقات حتی بیش از آن بوده است. در برخی از ورودیها تنها سطح سر در (با حجمی که ضخامت آن اندک است) ارتفاع بیشتری یافته است، در حالی که در سایر ورودیها بخشهای وسیعتری از فضای ورودی شامل پیش طاق، هشتی و ایوان مرتفع تر از سایر سطوح و حجمها شده است.

کوتاهتر از سطوح مجاور

فضای ورودی در بعضی از بناهای کوچک یا متوسط ارتفاعی کوتاهتر از بدنه یا سطحی که در آن واقع شده است دارد در بناهایی که از لحاظ کارکردی از اهمیت زیادی برخوردار نیستند.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

اما در بعضی از بناها با وجود آن که فضای ورودی ارتفاعی کوتاهتر از سطوح مجاورش دارد اما به سبب برخی از ویژگیهای معماری از جمله برجسته شدن یا گود شدن نسبت به سطوح مجاور و نیز با عناصر و نقوش تزئینی یا جنس مصالح از سطوح مجاور متمایز شده است.

در امتداد راستای معبر

بسیاری از معابر در بافتهای پیوسته شهری به تدریج و همزمان با گسترش فضاهای معماری و شهری شکل می گرفتند و در نتیجه فاقد فضایی مستقل از بناهای مجاور خود بودند. معمولاً انواع بناها در کنار راهها ساخته می شدند و طبعاً در ورودی آنها در کنار راه ساخته می شد. بیش از نود درصد از فضاهای ورودی در بافتهای پیوسته از چنین وضعیتی برخوردار هستند.

در محل گردش معبر

فضای ورودی تعداد بسیار اندکی از بناها در محل تقاطع دو معبر یا در محل گردش یک معبر ساخته می شد زیرا به سبب عرض اندک بسیاری از معابر شهری در بافتهای پیوسته، این محل جای مناسبی برای ورود و خروج به داخل بنا به شمار نمی رفت.

در انتهای معبر

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

در شبکه ارتباطات درون شهری در شهرهای تاریخی کشور، بسیاری از معابر به شکل بن بست بوده اند. معمولاً در انتهای بسیاری از آنها ورودی یک بنا ساخته می شد. در بیشتر موارد به خصوص اگر عرض معبر کم بود، تمام سطحی که ورودی در آن قرار داشت با یک ترکیب طراحی شده با فضای ورودی ساخته و تزیین می شد.

در ابتدای یک کوی بن بست یا هشتی متصل به معبر

در بعضی از معابر بن بست و هشتیهای متصل به معبر، به خصوص معابر واقع در محله های مسکونی به سبب تأمین امنیت بیشتر و نیز ایجاد حوزه ای نیمه خصوصی، یک در ورودی، در ابتدای معبر یا هشتی قرار می دادند که هنگام شب آن را می بستند.

موقعیت ورودی نسبت به لبه معبر

در امتداد لبه معبر

فضای ورودی بیشتر بناهای کوچک و متوسط به خصوص واحدهای مسکونی، فاقد یک پیش طاق تو رفته و عمیق بود و در نتیجه در ورودی بنا در امتداد لبه معبر قرار می گرفت. معمولاً در این حالت جرزهای واقع در دو سوی در به مقدار اندکی در حدود ده تا بیست سانتی متر در داخل معبر قرار می گرفت. در این نوع طراحی

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

فضایی خاص برای دسترسی به بنا و توقف و انتظار برای هر بنا در نظر گرفته نمی شد.

برای بناهای عمومی و بزرگ راه حل مناسبی به شمار نمی رفته است.

عقب تر از لبه معبر

ورودی بیشتر بناهای بزرگ و مهم از جمله مسجدهای جامع، مدرسه ها، مزارها، کاروانسراها، کاخها و برخی از خانه ها دارای یک پیش طاق نسبتاً عمیق است در بعضی از بناها یک جلوخان کم عمق یا وسیع در جلوی پیش طاق نیز وجود دارد که به این ترتیب فضای دسترسی به بنا از فضای عبور و مرور کاملاً متمایز شده است. عمق پیش طاق بناهای کوچک به طور متوسط بین یک تا یک و نیم متر و عمق پیش طاق های بناهای بزرگ و مهم به طور متوسط بین دو تا پنج متر می باشد.

در داخل فضای معبر

معمولاً فضای ورودی را در داخل فضای معبر به خصوص معابر کم عمق نمی ساختند زیرا موجب دشواری عبور و مرور می شد. تنها در برخی از موارد جرز و سردر معدودی از خانه ها را در داخل فضای معبر نفوذ می کرد که در حدود نیم متر

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

یا کمی عریض با یک فضای باز وسیع، قرار داشت، بخشی از فضای ورودی به فضای معبر یا میدان نفوذ می کرد و به این ترتیب از سطوح مجاور کاملاً متمایز می شد. فضای ورودی کاخ عالی قاپو در اصفهان که به داخل فضای میدان نفوذ کرده است.

وضعیت ورودی نسبت به سطح معبر

هم سطح معبر

بیشتر فضاهای ورودی متعلق به انواع بناهای معماری، هم سطح معبر یا با کمی اختلاف سطح نسبت به آن ساخته شده اند. در برخی از مناطقی که بارندگی زیاد است برای جلوگیری از نفوذ آب باران جاری در معابر به درون بنا، سطح فضای ورودی را اندکی بالاتر از معبر می ساختند. در برخی از بافت‌های شهری نیز به دلیل تحولات عمرانی یا به سبب ویژگی‌های بافت شهر یا عوامل جغرافیایی یا تأسیسات شهری، سطح ورودی اندکی پایین تر از سطح معبر ساخته می شده است.

بالاتر از سطح معبر

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

فضای ورودی تعداد بسیار اندکی از بناهای تاریخی ایران در بافتهای پیوسته و متراکم به مقداری بیش از یک متر و با هدف جلوه گر ساختن بنا، بالاتر از سطح زمین ساخته می شده است. در معماری سنتی ایران در دوره پس از اسلام غالباً از پله به عنوان یک عنصر مهم و نمایان به خصوص در فضای ورودی استفاده نمی شده است و معمولاً پله ها را (پله های ارتباطی بین طبقات مختلف یک ساختمان) با ارتفاعی زیاد و در نقاطی از ساختمان قرار می دادند که از جلوه و زیبایی چندانى برخوردار نبود.

از بناهای بزرگ و مهم سنتی که فضای ورودی آنها بالاتر از سطح زمین ساخته شده است و پله نقش مهمی در فضای ورودی آنها ایفاء نموده است و از این لحاظ از جنبه ای خاص برخوردار هستند، مسجد کبود در تبریز و مسجد شیخ لطف الله در اصفهان.

کوتاهتر از سطح معبر

فضای ورودی برخی از بناها از جمله معدودی از خانه در برخی از شهرهای تاریخی پایین تر از سطح معبر ساخته شده است. دسترسی به درگاه ورودی این بناها در مواردی با تعدادی پله گاهی اوقات با یک سطح شیب دار میسر می شده است.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

از بین انواع فضاهای معماری، حمامها را می توان نوعی بنا به شمار آورد که سطح کف بسیاری از آنها به دلایل ساختمانی و کاربردی پایین تر از سطح معبر بوده و به همین جهت ورودی بسیاری از آنها پایین تر از سطح معبر ساخته می شده است.

تعداد ورودیهای هر بنا

یک ورودی

بیشتر بناهای سنتی دارای یک ورودی هستند. در این صورت کنترل و نظارت آسان و دقیق بر رفت و آمد افراد و کالاها به سادگی صورت می گرفته است. به همین جهت است که تقریباً برای همه کاروانسراهای بیابانی حتی کاروانسراهای بزرگ فقط یک در ورودی می ساخته اند.

دو در ورودی

در حالت عمومی به چند دلیل برای یک بنا دو ورودی می ساختند. بعضی از دلایل فوق به این شرح هستند : امکان بهره برداری از فضاهایی با کارکردهای متفاوت با سهولت دسترسی به بنا برای عده زیادی از مراجعه کنندگان و سهولت دسترسی به بنا از معابر و نقاط مختلف.

برای بسیاری از خانه های متشکل از دو بخش اندرونی و بیرونی دو ورودی جداگانه می ساختند یا در محل هشتی ورودی، دو راه جداگانه می ساختند تا مسیر دسترسی

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

به این فضاها از یکدیگر تفکیک شود. در بعضی از مساجد نیز برای آسایش زنان و سهولت رفت و آمد آنان، ورودی جداگانه ای برای آنان در نظر می گرفتند. بسیاری از کاروانسراهای درون شهری که عده مراجعہ کنندگان به آنها زیاد بود، دو ورودی می ساختند.

بیش از دو ورودی

برای بعضی از بناهای بزرگ و عمومی مانند مسجدهای جامع و کاروانسراهای بزرگ درون شهری بیش از دو ورودی ساخته می شد زیرا عده مراجعہ کنندگان به این بناها زیاد بود.

معمولاً مسجدهای جامع را در شهرهای بزرگ در مکانهایی می ساختند که از لحاظ ارتباطی در کنار یا محل تقاطع راههای مهم شهری باشد.

کمتر اتفاق می افتاد که یک مسجد جامع بزرگ و در یک شهر پر جمعیت دارای یک ورودی باشد. مسجد امام (شاه) در اصفهان که به عنوان جامع جدید شهر در دوره صفویه ساخته شد، از نمونه های معدودی به شمار می آید که طراحی آن را از این لحاظ می توان نامناسب ارزیابی کرد.

موقعیت فضای ورودی در هر بنا

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

موقعیت فضای ورودی در بناهای درونگرا با بناهای برونگرا تفاوت‌هایی دارد اما در بیشتر موارد موقعیت ورودی در این دو نوع بنا شبیه یکدیگر است.

نزدیک یکی از گوشه های بنا

ورودی بیشتر خانه های درونگرای واقع در بافت‌های پیوسته در محلی واقع در نزدیک یا کنار گوشه ای از حیاط، به فضای باز داخلی متصل شده است. این راه حل به این سبب مورد توجه قرار می گرفت که غالباً ترجیح می دادند وسط همه یا چند جبهه از فضاهای واقع در مجاور حیاط را به فضاهای اصلی و مهم خانه مانند هفت دری، پنج دری، اتاقهای ارسی و در برخی مناطق ایوان که از آنها برای پذیرایی و استراحت استفاده می کردند، اختصاص دهند.

در روی یک محور تقارن

فضای ورودی را در بعضی از انواع بناهای طراحی شده در وسط یکی از جبهه های بنا و روی محور تقارن قرار می داده اند. بیشتر کاروانسراهای بیابانی، برخی از کاروانسراهای درون شهری، مسجدها و مدرسه ها از این گروه هستند. در بعضی از بناها مانند کاروانسراهای درون شهری و مزارها دو ورودی در روی یکی از محورهای تقارن بنا (یا محور تقارن فضای باز مرکزی) ساخته شده است. هر

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

دو ورودی در بعضی از بناها از ارزش فضایی یکسانی برخوردار شده اند و در برخی دیگر، یکی از آنها اصلی و دیگری فرعی به شمار آمده است.

در روی دو محور تقارن

وجود سه ورودی در روی دو محور تقارن به محوی که روشی است که غالباً در برخی از مسجدهای جامع طراحی شده، در دوره قاجار مورد توجه قرار گرفت. در بعضی از این مسجدها، ورودی واقع در رو به روی قبله از اهمیت بیشتری نسبت به سایر ورودیها برخوردار شده است. مسجد امام (سلطانی) در تهران، مسجد النبی در قزوین و مسجد جامع بروجرد از این نوع ورودیها دارند. در معدودی از بناها مانند کاروانسراها و مزارها، چهار ورودی در امتداد دو محور تقارن بنا وجود دارد.

در گوشه ها

در بعضی از بناها یک یا دو ورودی در گوشه های حیاط ساخته می شده است. تعداد بناهایی که چهار ورودی در چهار گوشه حیاط آنها وجود داشته باشد بسیار اندک است، نمونه هایی از این نوع بناها را در بین کاروانسراها می توان یافت.

در نقاط مختلف

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

علاوه بر بعضی از بناهای کوچک و متوسط که فضای ورودی آنها بیشتر به تبعیت از بافت شهر و شبکه معابر در نقطه ای از بنا ساخته می شد، بدون این که یک رابطه هندسی منظم و راه حل معمارانه ای بین محل آن با طرح بنا وجود داشته باشد، برخی از مساجد جامع مانند مسجد جامع اصفهان که به تدریج و در طی چند دوره تاریخی توسعه یافته اند، دارای ورودیهای متعددی هستند که در نقاط گوناگون بنا قرار گرفته اند.

فضاهای ورودی بناهای درونگرا دارای دو نما هستند. غالباً نمای بیرونی فضاهای ورودی نسبت به نمای درونی آنها، اهمیت بیشتری دارد.

دارای یک نمای شاخص

بسیاری از بناهای بزرگی که در قرنهای نخستین هجری ساخته شدند، دارای یک پیش طاق یا سر در طراحی شده و مزین بودند. به این ترتیب فضای ورودی آنها تنها دارای یک نمای شاخص بود و از داخل بنا، نمای ورودی از نمای سطوح مجاور آن به صورت معمارانه ای متمایز نمی شد.

علاوه بر این، یکی از اقداماتی که در طی «زیاده» یا توسعه برخی از مسجدها، روی می داد، احداث یک پیش طاق یا سر در یا اضافه کردن منارهایی در دو سوی پیش طاق بود. غالباً در این موارد نیز تنها به نمای بیرونی فضای ورودی توجه می شد.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

مسجد جامع یزد یکی از نمونه های جالب در این زمینه است. این مسجد دارای پیش طاق و منارهای بسیار بلندی است که ارتفاع آنها تقریباً دو برابر ارتفاع گنبد، یعنی مهمترین جزء فضای مسجد، است. این پیش طاق باشکوه و عظیم که از سوی بیرون در کنار یک جلوخان طراحی شده واقع گردیده بود، در داخل فضای مسجد توسط یک رواق که در سه جبهه صحن امتداد یافته است، به فضای باز داخلی متصل شده است. دهانه ای از رواق که در امتداد فضای ورودی است، با سایر دهانه ها تفاوتی ندارد و به شکل بارزی متمایز نشده است.

دارای دو نمای شاخص

در بعضی از بناهای بزرگ و طراحی شده، هر دو نمای فضای ورودی، شاخص و متمایز از سطوح مجاور است. ورودی بعضی از بناهای بزرگی که از دوره ایلخانان به بعد ساخته شدند، دارای چنین خصوصیتی است. ایوان غالباً در این گونه ورودیها نقش فعالی ایفا می نماید.

کارکردهای فضاهای ورودی

کارکردهای اصلی

تأمین ارتباط و اتصال بین فضاهای درونی و بیرونی

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

یکی از مهمترین کارکردهای هر فضای ورودی، تأمین ارتباط بین فضای درونی با فضاهای بیرونی یک بنا یا مجموعه است، زیرا ورود و خروج به هر بنای محصور و بسته تنها از طریق فضای ورودی امکان پذیر است. بنابراین فضای ورودی از لحاظ ماهیت کارکردی، فضایی ارتباطی به شمار می آید. علاوه بر این، فضای ورودی یک فضای رابط و اتصال دهنده نیز هست، زیرا بسیاری از بناها به خصوص بناهای قدیمی درون گرای واقع در بافت‌های پیوسته از لحاظ کالبدی، کارکردی و بصری غالباً تنها از طریق فضای ورودی با معبر یا سایر فضاهای عمومی، پیوند و ترکیبی فعال می یافته اند.

چگونگی ارتباط بین هر کدام از فضاهای عمومی، نیمه عمومی، نیمه خصوصی و خصوصی با محیط مجاورشان به نحو معینی باید باشد تا فعالیتهای درون فضا به خوبی صورت پذیرد، به عبارت دیگر برای هر نوع فضای ورودی با توجه به هدف طراحی و ترکیب آن، نوعی نظارت در نظر گرفته می شود.

در ورودی هر بنا را می توان مهمترین عامل در نظارت بر ارتباط دانست. در عمومی ترین و ساده ترین شکل، با بسته شدن در ورودی، ارتباط قطع می شود و سپس در هر زمان که مالکان یا استفاده کنندگان از فضا اراده نمایند، این ارتباط را به صورت دلخواه می توانند ایجاد کنند.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

وجود دو نوع وسیله آگاه کننده : کوبه و حلقه، در روی درهای ورودی برای مردان و زنان، همچنین وجود ورودیهای جداگانه برای زنان و مردان در بعضی از مسجدها؛ ورودیهای جداگانه برای بخش بیرونی و اندرونی در برخی از خانه ها، نمون هایی از شیوه های مربوط به کنترل ارتباط است.

کارکردهای جنبی

تجمع

برخی از اجزای فضاهاى ورودی مانند صحن جلو خان، پیش طاق و هشتی، محل نشستن افراد و تجمع های کوچک و گاه بزرگ بود.

بدرقه و استقبال

فضای ورودی همواره مکان مناسبی برای بدرقه و استقبال از میهمانان و تازه واردان به شمار می آمده است. این سنت از لحاظ مذهب نیز نیکو شمرده شده و درباره آن توصیه هایی شده است. از حضرت رسول (ص) چنین نقل شده است: حق کسیکه داخل خانه می شود بر اهل آن خانه آنستکه در وقت داخل شدن و بیرون رفتن پاره ای با او راه روند.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

انجام برخی از مراسم و فعالیتهای اجتماعی

بخشی از برخی از مراسم اجتماعی مانند جشنهای ملی یا مذهبی، عیدها و عزاداریها در فضای جلouxان یا پیش طاق ورودی بناهای بزرگ یا متوسط صورت می گرفت. از فضای هشتی مدرسه یا مسجدها برای برگزاری مراسم عزاداری برخی افراد استفاده می کردند.

محل کتیبه ها، وقفنامه ها و فرمانها

سطح سر در و سایر سطوح ورودی یکی از مهمترین مکانهایی بود که معمولاً یکی از کتیبه های اصلی بنا را که شامل اطلاعاتی درباره تاریخ احداث، بانی و سازنده بنا است، در نقطه از آن نصب می کردند. در برخی موارد ترجیح می دادند که همه یا قسمتی از وقف نامه را نیز در قسمتی از سطوح فوق نصب نمایند، زیرا در معرض دید همگان قرار می گرفت.

احکام ، آداب، اعتقادات و باورها

احکام

یکی از احکام بسیار مهم، مربوط به حفظ محرمیت خانواده و در نتیجه عدم ورود به خانه ها بدون اجازه می باشد.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

آداب

بر اساس اعتقادات اسلامی، مسلمانان همواره باید به یاد پروردگار باشند و ذکر او را گویند و در کارها از وی یاری طلبند. این اندیشه کمابیش در همهٔ ارکان و شئون جامعه‌های اسلامی وجود داشته و کمابیش وجود دارد، از جمله در هنگام ورود یا خروج از برخی مکانها و بناها به ذکر پروردگار می پرداختند. یکی از این مکانها، فضای ورودی خانه‌ها بود.

در برخی موارد برای ورود یا خروج از بناهای دینی و مقدس آدابی را رعایت می کرده اند و هنوز نیز برخی از آنها کمابیش رعایت می شود. از جمله مردم در هنگام ورود یا خروج از بعضی بناهای مهم و مقدس، در ورودی آنها را به نشانهٔ احترام می بوسند. همچنین در وقت خروج از بنا، عقب، عقب خارج می شوند تا به این ترتیب احترام و علاقهٔ خود را نسبت به شخص مدفون در آن بنا ابراز نمایند.

اعتقادات و باورها

متن بسیاری از کتیبه‌ها و نوشته‌های واقع در سر در یا سایر سطوح فضاها و ورودی گویای اعتقادات مردم است، به همین جهت غالباً آیاتی از قرآن کریم یا احادیثی مربوط به ائمه اطهار انتخاب می کردند. البته غالباً این آیه‌ها و احادیث را به نحوی انتخاب می کردند که موضوع آن با فضای ورودی یا نوع بنا مربوط و

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

متناسب باشد یا نکته ای و موضوعی باشد که صاحب بنا می خواست آن را به اطلاع برساند یا در معرض دید دیگران قرار دهد.

در برخی از دوره ها، اعتقادات و باورهای خاصی دربارهٔ برخی از درها وجود داشت. در ورودی عالی قاپو در اصفهان، از نوعی تقدس و احترام برخوردار بود که موجب می شد افراد حتی پادشاهان در هنگام عبور، پای خود را روی آستانهٔ آن نگذارند. دربارهٔ در ورودی سلطانیه نیز گفته شده است که برخی از مردم اعتقاد داشتند که نمی توان به سادگی آن را باز کرد مگر آن که عبارت به عشق علی بگشا را به زبان آورند، آنگاه در، به سادگی باز می شد.

در ورودی بسیاری از مزارها و زیارتگاهها از جنبه ای مقدس برخوردار بوده و هستند. چنان که در هنگام ورود به برخی از آنها با پای راست وارد می شدند. و در مورد برخی از فضاها مانند بیت الخلاء، معتقد بودند که بهتر است با پای چپ وارد شد و با پای راست خارج گردید. همچنین در برخی از شهرها، مردم معتقد بودند که اگر در خانه ای رو به قبله باشد، موجب خوشبختی صاحب خانه خواهد شد.

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

مروری بر اهداف جنبی ترکیب اجزای ورودی

اهداف اصلی مؤثر در نحوه ترکیب اجزای ورودی در وهله نخست ایجاد ارتباط بین فضاهای درونی یک بنا با فضاهای بیرونی و سپس ایجاد نوعی نظارت و کنترل بر نحوه ارتباط برای حفظ امنیت و قلمور فضای داخلی می باشد.

حفظ حریمیت و امنیت

برای حفظ حریمیت ساکنان یک فضا، مسیر فضای ورودی را به صورت پیچ در پیچ و غیرمستقیم طراحی می کردند، به نحوی که از جلو درگاه یا هشتی نتوان فضاهای داخلی را مشاهده کرد.

سهولت دسترسی

در طراحی ورودی برخی از بناهای عمومی، مسأله سهولت دسترسی را به عنوان مهمترین هدف در طراحی و ترکیب فضاها در نظر می گرفتند، زیرا یک دسترسی سریع و آسان مورد نظر بوده است.

ورود با خضوع و طمأنینه

در طراحی برخی از بناهای مذهبی مانند مسجدها، مدرسه های علمیه و مزارهای بزرگ یا متوسط فضای ورودی و شکل مسیر حرکت از بیرون به درون را به گونه

جهت دریافت نسخه WORD و فایل‌های مشابه روی لینک زیر کلیک کنید

<http://www.irdwg.ir>

ای طراحی می کردند که ورود به داخل فضا با خضوع و طمأنینه صورت گیرد .
معمولاً در این حالت شکل مسیر را به صورتی غیر مستقیم طراحی می کردند.

ورود به تدریج

در طراحی ورودی معدودی از انواع بناها، به خصوص طراحی حمام ها، هدف
ورودی به تدریج را در نظر می گرفتند تا افرادی که به حمام داخل یا از آن خارج می
شده اند، در معرض تغییر ناگهانی دمای هوا قرار نگیرند.